

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ การสื่อสารของกลุ่มชาวกอที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมือง ในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ ” นี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาถึงบทบาทของการสื่อสารที่ใช้ในการปรับตัวและใช้ในการแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าชาวกอ โดยใช้วิธีการศึกษาแบบ Case Study เน้นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆกับกลุ่มครอบครัวชาวกอ เพื่อให้ได้ข้อมูลต่างๆสำหรับตอบโจทย์การวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ได้ตรงตามความจริง โดยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 คน ดังนี้

1. กลุ่มชนเผ่าชาวกอที่มาใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดนครนายกจำนวน 4 คน ได้แก่

1. นายคมกริช ศรีธารโต
2. ค.ญ. ขวัญกมล ศรีธารโต
3. ค.ญ. เพ็ญนภา ศรีธารโต
4. ค.ช. สมสุวรรณ ศรีธารโต

2. ผู้ประกอบการครอบครัวชาวกอ ได้แก่

1. รศ.ไพบุลย์ ดวงจันทร์
2. ผศ.สุคตวาสน์ พุทธสุวรรณ

3. สมาชิกในครอบครัวผู้อุปการะครอบครัวชาวไทย ได้แก่

1. นางบุญลาภ รอดวัฒนกุล

2. นายอภิชาติ รอดวัฒนกุล

4. อาจารย์โรงเรียนนายกัฒนากร จังหวัดนครนายก ได้แก่

1. อาจารย์สมศักดิ์ ศรีทอง

2. อาจารย์รุ่งนภา ตันติขิรานุสรณ์

3. อาจารย์เฉลิมศรี ชูชื่น

5. กลุ่มเพื่อนนักเรียน โรงเรียนนายกัฒนากร ได้แก่

1. ค.ญ. วันวิสา วรรณภัย

2. ค.ญ. นันทพร กลิ่นหอมเกด

3. ค.ญ. มัลลิกา รอดเกตุกุล

4. ค.ญ. วิไลลักษณ์ อิ่มจิตร

5. ค.ช. ชีรภัทร์ เข้มสระโต

6. ค.ญ. ณิชฐา ฉายาประเสริฐ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เทปบันทึกเสียง

2. กล้องถ่ายรูป

3. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า โดยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบอิงโครงสร้างปานกลาง (Semi-Structural Interviews) และใช้คำถามปลายเปิด

(Open-ended Questions) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องและประสบการณ์ได้อย่างเต็มที่ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้และสามารถยืดหยุ่นประเด็นคำถามได้ตามสถานการณ์และบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จะสัมภาษณ์ตัวของครอบครัวชาวไทในฐานะผู้สื่อสารและสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นคู่สื่อสารด้วย

1. แนวคำถามเกี่ยวกับปัญหาการสื่อสารที่เกิดขึ้น

- 1.1 การไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้สื่อสารกัน
- 1.2 การขาดทักษะในการใช้ภาษาและการสื่อสาร
- 1.3 การขาดความรู้เรื่องวิธีการสื่อสารในวัฒนธรรมแบบชุมชนเมือง
- 1.4 การหลีกเลี่ยงการสื่อสารกับบุคคลต่างวัฒนธรรม
- 1.5 การสื่อสารที่ยึดติดกับความเชื่อดั้งเดิมที่ตนเคยปฏิบัติมา

2. แนวคำถามเกี่ยวกับวิธีการในการแก้ไขปัญหา

- 2.1 การพยายามทำความเข้าใจภาษาทั้งวังจันทน์และอวังจันทน์
- 2.2 การให้ความรู้/ให้การศึกษา
- 2.3 การใช้สื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์

นิตยสาร

- 2.4 การใช้ผู้นำความคิด (Opinion Leader)
- 2.5 การหลีกเลี่ยงการมองเหมารวมและการมีอคติ
- 2.6 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. การธำรงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองทั้งที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา

3.1 อัตลักษณ์ทางปัจเจกบุคคล ได้แก่ เชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด

3.2 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. ระบบการสื่อสาร และภาษา

2. ลักษณะท่าทางและการแต่งกาย

3. อาหารและนิสัยการบริโภค

4. การตอบแทนและการทักทาย

5. ค่านิยมและบรรทัดฐาน

6. ความรู้สึกความเป็นตัวตน

7. การพัฒนาด้านจิตใจและการเรียนรู้

8. ความเชื่อและทัศนคติ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เก็บรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรา เอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าชาไก การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ เพื่อศึกษาลักษณะ และ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของกลุ่มตัวอย่างและนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยภาคสนามต่อไป

2. เก็บรวบรวมการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยเตรียมคำถามกว้างๆสำหรับถามล่วงหน้า และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) เพื่อต้องการให้ได้ข้อเท็จจริงที่ตรงที่สุดของกลุ่มตัวอย่าง

3. การจัดกลุ่มสนทนา

4. การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายนั้นต้องใช้ระยะเวลาที่ต่อเนื่อง การสร้างความสัมพันธ์จึงมีความจำเป็นในการทำวิจัยครั้งนี้

5. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยเข้าร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับครอบครัว ชาวไท

6. นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอเป็นรูปเล่มต่อไป

4. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารของกลุ่มชาวไทที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมือง ในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์” ใช้ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 23 กันยายน 2549 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2549 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 69 วัน

5. ขั้นตอนและวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ดังนี้

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

การสัมภาษณ์ใช้กับผู้อุปการะครอบครัวชาวไทและสมาชิกภายในครอบครัวที่ใกล้ชิดกับครอบครัวชาวไทครอบครัวนี้ รวมทั้งใช้สัมภาษณ์อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนายกัฒนาการและอาจารย์ผู้สอนกลุ่มชาวไท เพื่อให้ทราบข้อมูลโดยละเอียดถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติกุมิหลังของกลุ่มชาวไทแต่ละคน ความสัมพันธ์กับผู้ใกล้ชิด ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น รวมทั้งกระบวนการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ

การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีที่ใช้ตลอดช่วงเวลาที่ทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวชาวไท ซึ่งกระทำกับ นายคมกฤช ค.ญ. เพ็ญนภา ค.ญ. ขวัญกมล และค.ช. สมสุวรรณ ด้วยการเข้าไปใช้ชีวิตและทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเด็กๆในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อต้องการค้นหาอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ที่พวกเขาแสดงออกผ่านการสื่อสารทั้งในด้านวจนภาษา และอวจนภาษา

การจัดกลุ่มสนทนา

การจัดกลุ่มสนทนาใช้กับกลุ่มเพื่อนนักเรียนของเพ็ญนภาและขวัญกมล เพื่อให้เด็กกล้าที่จะตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยต่อผู้วิจัย รวมทั้งเพื่อเป็นการลดความรู้สึกประหม่าเวลาที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มสนทนาขึ้นกับเด็กจำนวน 6 คนที่เป็นเพื่อนสนิทของเพ็ญนภาและขวัญกมล เพื่อสืบค้นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการที่ต้องพยายามปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมใหม่ และดูกระบวนการในการแก้ปัญหาของกลุ่มชาวไทและผู้ที่เป็นคู่สนทนา รวมทั้งเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ที่ครอบครัวชาวไทแสดงออกให้เห็นแก่ผู้ที่เป็นคู่สนทนา

การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมเป็นวิธีการที่ใช้ในระหว่างเก็บข้อมูลกับครอบครัวชาวไท โดยการเข้าไปใช้ชีวิตและทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อต้องการค้นหาอัตลักษณ์ที่พวกเขาแสดงออกมาผ่านการสื่อสารทั้งในด้านวจนภาษา และอวจนภาษา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งตอบปัญหาคำถามการวิจัย 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการสื่อสารที่เกิดขึ้นจากการที่ครอบครัวของชาวไทกลุ่มนี้ต้องย้ายมาอาศัยอยู่ในชุมชนเมือง และกระบวนการในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นของทั้งครอบครัวชาวไทเองและผู้ที่เป็นคู่สื่อสาร รวมทั้งศึกษาถึงการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ชาวไทผ่านการสื่อสารทั้งที่เป็นวจนภาษา และอวจนภาษา ซึ่งการค้นหาข้อมูลมาตอบปัญหาคำถามการวิจัยดังกล่าว มีวิธีการ ดังนี้

ปัญหาคำถามข้อที่ 1 “การย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองของกลุ่มชาวไทก่อให้เกิดปัญหาทางการสื่อสารหรือไม่ อย่างไร” ปัญหาคำถามนี้มีวิธีการในการค้นหาคำตอบ ดังนี้

1. การสนทนาแบบเจาะลึกกับผู้อุปการะครอบครัวชาวไท สมาชิกในครอบครัวของผู้อุปการะและกลุ่มอาจารย์โรงเรียนนายกัฒนากร เพื่อให้ทราบถึงปัญหาการสื่อสาร และปัญหาด้านอื่นที่เกิดขึ้นในการใช้ชีวิตประจำวัน และในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน โดยศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงแรกและปัญหาที่ยังคงเกิดขึ้นในปัจจุบัน

2. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) การจัดกลุ่มสนทนาใช้กับเพื่อนนักเรียนโรงเรียนนายกัฒนาการ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาการสื่อสารและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน เมื่อต้องอยู่ร่วมกันกับเพื่อนที่มีความแตกต่างกับตนเอง โดยศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงแรกที่เข้ามาศึกษาและปัญหาที่ยังคงเกิดขึ้นในปัจจุบัน

3. การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการพร้อมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับครอบครัวชาวไทย เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่กลุ่มชาวไทยเองต้องประสบทั้งปัญหาด้านการสื่อสาร และปัญหาอื่นๆทั้งทางสภาพจิตใจ หรือความกดดันต่างๆที่เกิดขึ้นเมื่อต้องมาอาศัยอยู่ในที่ที่มีความแตกต่างไปจาก ถิ่นเดิมที่ตนเคยอาศัยอยู่

ปัญหานำข้อที่ 2 “ กระบวนการในการแก้ไขปัญหาทางการสื่อสารที่เกิดจากการที่กลุ่มชาวไทยย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมือง เป็นอย่างไร ” ปัญหานำข้อนี้มีวิธีการในการค้นหาคำตอบ ดังนี้

1. การสนทนาแบบเจาะลึกกับผู้อุปการะครอบครัวชาวไทย สมาชิกในครอบครัวของผู้อุปการะและกลุ่มอาจารย์โรงเรียนนายกัฒนาการ เพื่อให้ทราบถึงวิธีการในการแก้ไขปัญหาทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างตนเองกับครอบครัวชาวไทย และวิธีการที่กลุ่มชาวไทยเองใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

2. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) การจัดกลุ่มสนทนาใช้กับเพื่อนนักเรียนโรงเรียนนายกัฒนาการ เพื่อให้ทราบถึงวิธีการที่กลุ่มเด็กนักเรียนกลุ่มนี้และกลุ่มเด็กชนเผ่าชาวไทยใช้จัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเมื่อต้องอยู่ร่วมกันกับผู้ที่มีความแตกต่างไปจากตนเอง

3. การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการพร้อมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับครอบครัวชาวไทย เพื่อให้ทราบถึงวิธีการในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และวิธีการในการแก้ไขปัญหาของบุคคลแวดล้อมตนเองที่ใช้ เมื่อต้องมาอยู่ในสภาพสังคมที่มีความแตกต่างไปจากที่ตนเองเคยอยู่

ปัญหานำข้อที่ 3 “กลุ่มชนเผ่าชาวไทยใช้การสื่อสารในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาวไทยไว้อย่างไร ” ปัญหานำข้อนี้มีวิธีการในการค้นหาคำตอบ ดังนี้

1. การสนทนาแบบเจาะลึกกับผู้อุปการะครอบครัวชาวไทย สมาชิกในครอบครัวของผู้อุปการะและกลุ่มอาจารย์โรงเรียนนายกัฒนาการ เพื่อให้ทราบถึงอัตลักษณ์ความเป็นชาวไทยที่กลุ่มครอบครัวชาวไทยแสดงออกให้เห็นแก่บุคคลแวดล้อมโดยผ่านการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

2. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) การจัดกลุ่มสนทนาใช้กับเพื่อนนักเรียนโรงเรียนนายควินนากร เพื่อให้ทราบถึงอัตลักษณ์ความเป็นชาโวกที่กลุ่มชาโวกแสดงออกให้เห็นแก่กลุ่มเพื่อนนักเรียน โดยผ่านการสื่อสารกับกลุ่มเพื่อนในโรงเรียน

3. การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการพร้อมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับครอบครัวชาโวก เพื่อให้ทราบถึงอัตลักษณ์ความเป็นชาโวกทั้งอัตลักษณ์ทางปัจเจกบุคคลและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่และที่สูญหายไป โดยศึกษาจากการสื่อสารทั้งวจนภาษาและวัจนภาษาที่กลุ่มครอบครัวชาโวกเองแสดงออกในการดำเนินชีวิตประจำวัน

6. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาแบบเข้มข้น (Thick Description) จากนั้นจึงนำเสนอข้อสรุปเบื้องต้นจากการศึกษาเพื่อตอบโจทย์การวิจัย โดยการนำเสนอข้อมูลเรียงลำดับได้ดังนี้

1. การนำเสนอข้อมูลประวัติความเป็นมา ภูมิหลังของครอบครัวชาโวกแต่ละคน ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ การใช้ชีวิตประจำวันเมื่อย้ายมาอาศัยอยู่ที่จังหวัดนครนายก

2. การนำเสนอข้อมูลด้านปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเนื้อหาในส่วนนี้จะอธิบายถึงปัญหาทางการสื่อสารที่เกิดขึ้น โดยจะวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาโวกแต่ละคน ทั้งที่เกิดขึ้นเหมือนกันและแตกต่างกัน ตลอดจนวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหานั้นๆ

3. การนำเสนอข้อมูลด้านกระบวนการในการแก้ไขปัญหา โดยจะวิเคราะห์การแก้ไขปัญหทั้งการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาโวกเอง และการแก้ไขปัญหของบุคคลแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับกลุ่มชาโวก รวมทั้งผลของการแก้ไขปัญหว่าประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้หรือไม่

4. การนำเสนอข้อมูลด้านการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ชาโวกของกลุ่มชาโวกที่แสดงออกผ่านการสื่อสารทั้งการสื่อสารทางวจนภาษาและอวัจนภาษา โดยจะวิเคราะห์แยกอัตลักษณ์ทางปัจเจกบุคคล และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะดูอัตลักษณ์เดิมของความเป็นชาโวกเปรียบเทียบกับอัตลักษณ์ใหม่ที่แสดงออกเมื่อย้ายมาอาศัยที่จังหวัดนครนายก ตลอดจนวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่คงอยู่ และอัตลักษณ์ที่สูญหายไปของกลุ่มชาโวกแยกตามการแสดงอัตลักษณ์ของแต่ละคน